

Posudek rigorózní práce Mgr. Michaely Košťálové

Významný přínos Míly Pačové-Krčmářové a Prof. JUDr. Jana Krčmáře v oblasti výtvarných umění

Ústav dějin křesťanského umění, KTF UK v Praze, 2012, 223 s. včetně příloh

Zabývat se výtvarně vzdělanou herečkou a právníkem, který měl z titulu ministra a člena významných institucí přímý vliv na umělecký provoz v českých zemích, je velmi poutavou a chvályhodnou záležitostí. Rigorózní práce Michaely Košťálové si v úvodu klade za cíl “zejména podrobnou rekonstrukci a rekapitulaci veškerého odkazu významné manželské dvojice, náležící umělecko-historickým kontextům”. V první části se věnuje výtvarným aktivitám české herečky Míly Pačové-Krčmářové. Druhá část se zabývá působením profesora Jana Krčmáře na poli organizace výtvarného života prvorepublikového Československa.

Na počátku práce je na místě obvyklého rozboru dostupné literatury a pramenů představena autorčina publikační činnost. Poté následuje oddíl soustředící se na Mílu Pačovou, její život, studium a jednotlivé výtvarné žánry, jimž se v průběhu času věnovala. Další oddíl je průřezem života a aktivit Jan Krčmáře ve funkci ministra školství a národní osvěty a v roli činovníka různých spolků (Kroužek přátel staršího umění malířského /Společnost přátel umění malířského/, Společnost sběratelů a přátel umění, Krasoumná jednota, Společnost vlasteneckých přátel umění). Součástí studie je také rozbor pobytů manželské dvojice v Třemošnici pod Lichnicí, tamějších výstav Míly Pačové-Krčmářové a sběratelských zájmů obou manželů. V závěru ústředního textu je zamyšlení “nad životem a působením intelektuální manželské dvojice”. Zbytek práce zahrnuje katalog díla Pačové-Krčmářové, seznam zkratk, pramenů a literatury, seznam vyobrazení a obrazovou přílohu.

V úvodním textu autorka bohužel slibuje více, než nakonec práce nabízí. Problematická je struktura samotného textu, v němž se objevují části, které jsou nadbytečné nebo s jádrem práce souvisí velmi volně, např. kapitola Slavné i opomíjené divadelní a filmové úlohy (s. 79 – 86) nebo zařazení výstavních aktivit Míly Pačové v Třemošnici do zvláštní kapitoly (s. 150 – 153). Nelogickým se zdá být rozdělení obou ministerských mandátů Krčmáře apod. Rovněž nebylo nutné obšírně rozebírat medailonovým způsobem život a dílo Engelmüllera nebo Štursy (s. 42 – 44), případně popisovat dějiny AVU apod. Zmíněná “štursovská pasáž” působí cizorodě, protože nijak nepřibližuje tvorbu Pačové a její význam pro výtvarné umění. Vykresluje ji jen jako sochařovu modelku (s. 42 – 48).

Text trpí stylistickou neobratností, která občas budí rozpaky, protože vede až k nesrozumitelnosti, např.: “Svou absolventku proto v takto laděné přízni, jak dokládají mnohé zdroje, také již nikdy duševně neopustil, dokonce, ani v přechodné době, kdy se zdálo, že bude z Míly Pačové, jež měla jako jedna z mála žen, ‘tzv. třetí generace malířek’, k vzorné profesionální dráze, díky otci, nejlépe našlápnuto, pouze herečka.” (s.

38) Nebo: “Přesně tak chápe i svůj autoportrét. Na objekt ztvárnění vidí v celého jeho složitosti, povrchnosti i niternosti. [...] Skutečnou inspirací byl Pačové v této záležitosti [jde o přikreslenou pihu na tváři]” její manžel Jan Krčmář, jehož piha na tváři byla ovšem přirozenou. Míla Pačová, provdaná Krčmářová malířka je, jak se zdá, jako námět, dovedena ve svém autoportrétu k dokonalosti do sebemenšího detailu, možno snad použít slovního označení – atributu.” (s. 56) Text předkládané práce trpí ovšem nejen stylistickými (nevhodný výběr slov, nepřehledné členění vět, slovosled a struktura textu, atd.), ale někdy i gramatickými nedostatky (skloňování, čárky ve větách, s/z, velká/malá písmena – s. 123, apod.).

Problematická je skutečnost, že autorka nedoprovází svůj text adekvátním množstvím reprodukcí děl Míly Pačové. Bez obrazového materiálu však nelze na základě předkládaných charakteristik a popisů posoudit oprávněnost jejích závěrů. Kromě toho, že autorka ve své rigorózní práci překládá čtenáři minimum prací Míly Pačové, nenabízí ani příslušný srovnávací materiál k malířčinu dílu. Na základě čeho potom čtenář může posuzovat autorčina tvrzení, např.: “Od Engelmüllera diametrálně odlišné, bylo již samotné pojetí, které na první pohled hovoří o velké dynamice a neskutečném temperamentu umělkyně. Její díla jsou v porovnání s žáky diametrálně odlišná a neporovnatelná. I když je v jistém detailu občasně záblesk rozvětvené linie, k níž Pačová v podstatě okrajově náležela, přece jen promítne.” (s. 49) Podobná tvrzení bez dokladů zcela pozbývají smysl. Stávají se souborem floskulí bez pevné opory. Jiným příkladem obsahové vyprázdňenosti může být toto: “Působivě kombinovala protichůdné barvy, mnohdy i celé náměty a přesto se obdivuhodně vyhýbala, jak v pojetí, tak v obsahu svodům fenoménu kýče, který měl své počátky již v devatenáctém století. Její oleje působí moderně, pozitivně, živě až expresivně, avšak současně čímsi konvenčně.” (s. 49) Jak autorka k podobným závěrům dospěla, když sama tvrdí (s. 50), že “z rané tvorby umělkyně (do roku 1928), jež se dá v současné době považovat za nevzácnější, se bohužel mnoho velkých, v oleji vyvedených děl, (na rozdíl od desítek uchovaných akvarelů), nezachovalo, respektive značný rozptyl vlastního autorského sbírkového fondu po smrti Pačové nedovolují v této sféře, spolu s portrétní malbou, zpětné nalezení.” (s. 50) Michaela Košťálová ve své práci neargumentuje odborným způsobem, ale předkládá vlastní názory jako fakta. Z této perspektivy mají její tvrzení, bohužel, dosti omezenou platnost a mohou působit velmi vágně. Například, když tvrdí: “Lze tedy říci, že hlavním významem i těžištěm kvality a originality malířského krajinářského díla Míly Pačové je především dobře zvládnutý syntetický experiment, stojící na samé hranici starého a nového přístupu.” (s. 50) Rovněž poznámkový aparát vzbuzuje otázky kvůli jeho neúplnosti a nejednotnosti. Přesné bibliografické odkazy by měly být pro podobný typ odborné studie samozřejmostí (s. 12, 48 – pozn. 93, 99 – 102, 113, s. 85 – pozn. 235, s. 150 – pozn. 417 ad.) Na jednom místě uvádí pouze (s. 64 – pozn. 171): “Citace z článku Skizza portrétu Míly Pačové, vydáno v říjnu 1956.” Jinde zdroj neuvádí vůbec (s. 56, apod.). Občas autorka sice poukazuje na ohlas v tisku, dokonce v konkrétních novinách, nenabízí ovšem žádný odkaz na konkrétní článek, o který by opřela svá tvrzení (např. s. 136). Kromě toho se v textu objevují nejasné odkazy na opakující se publikace (viz pozn. 68), případně odkazy bez stránkování (pozn. 72, 76 ad.).

Součástí překládané rigorózní práce je “Katalog pozůstalosti / Umělecká díla Míly Pačové-Krčmářové”. Autorka zde ovšem neuvádí žádnou editorskou poznámku. Díky tomu vzniká řada nejasností. Jedná se o soupis veškerého díla nebo jde pouze o díla z pozůstalosti uložené v Národním muzeu? Podle jakého klíče jsou práce číslovány a řazeny za sebou? Jednotlivé položky například nesledují chronologický vývoj díla Míly Pačové apod.

Michaela Košťálová na počátku jedenácté kapitoly, v níž se zamýšlí nad životy a působením Pačové a Krčmáře, sice tvrdí, že je nechce “nikterak a priori a neúměrně glorifikovat”, ale celá práce se nese v opačném duchu. Zájem autorky o dané téma lze pochopit, ale ovšem při hodnocení významu zkoumané manželské dvojice, především Pačové, by bylo třeba přistupovat střízlivěji. Příkladem může být předpokládaná přítomnost obrazů Míly Pačové v protektorátním filmu U Pěti veverek (1944). Ačkoliv je tato skutečnost jistě zajímavá, z hlediska dějin umění jde o věc málo významnou. Věnovat jí celou jednu kapitolu a nazvat ji “Klíčový snímek pro výtvarné umění” není zcela na místě.

Druhá část rigorózní práce je věnována osobnosti Jana Krčmáře a jeho působení v oblasti výtvarného umění. Bohužel, jedná se z větší části o převyprávění Krčmářových pamětí. Kdyby studie nabídla jejich kritické zhodnocení na základě dobových pramenů (archiválie, dobový tisk apod.), bylo by to velmi přínosné a žádoucí.

V seznamu primární literatury převládají zdroje sekundárního charakteru, občas dokonce práce ryze vzdělávací nebo popularizační (např. Marie Černá – Marie Klimešová, Dějiny výtvarného umění, Praha 1999; Jordi Vigué, Mistři světového malířství, Čestlice 2011). Z pramenného materiálu, který je užíván sporadicky, by se obecně dalo vytěžit více. To, že autorka k pramenům přistupovala značně nekriticky, ubírá jejímu textu na přesvědčivosti.

Zpracovat činnost Míly Pačové-Krčmářové a zvláště prvorepublikového ministra školství a národní osvěty Jana Krčmáře je velmi záslužným činem. Je škoda, že předložená rigorózní práce na toto téma má problémy formálního a obsahového rázu, které lze pochopit u bakalářské práce, připustit u magisterské práce, ovšem nelze je akceptovat v práci rigorózní. Studie, bohužel, v danou chvíli neodpovídá požadavkům na rigorózní doktorskou práci, a proto ji nedoporučuji k obhajobě. Navrhuji, aby autorka lépe argumentačně podložila své názory na dílo Míly Pačové-Krčmářové a kritičtěji se vyrovnala s přínosem Jana Krčmáře. Po odstranění výše zmiňovaných nedostatků má práce potenciál přispět k lepšímu poznání výtvarného milieu meziválečného Československa.